

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่มีการระบาดของโรคเอดส์มาเป็นเวลากว่าสิบปีแล้ว โรคนี้ได้คร่าชีวิตผู้ติดเชื้อเป็นจำนวนมาก ซึ่งผลพวงจากโรคเอดส์ในระดับครอบครัวที่สำคัญคือ การที่มีเด็กกำพร้าจากการที่บิดามารดาเสียชีวิตจาก โรคเอดส์เป็นจำนวนมากเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ โดยในปี พ.ศ. 2542 องค์การเด็กกำพร้าของโลก (The Global Orphan Project) ได้คาดประมาณว่าในประเทศไทย มีเด็กอายุ 14 ปี จำนวน 34,372 คน สูญเสียมารดาจากโรคเอดส์ และเด็กอายุดังกล่าวอีก 57,049 คน มีมารดาที่ป่วยหนักเป็น โรคเอดส์ อีกทั้งเด็กจำนวน 420,731 คน มีมารดาที่ยังไม่แสดงอาการของโรคเอดส์เต็มขั้น (รัตนาวดี ชอนตะวันและคณะ , 2545)

จังหวัดเชียงใหม่เป็นจังหวัดหนึ่ง ที่มีอัตราผู้ติดเชื้อเอชไอวีและผู้ป่วยเอดส์อยู่ในระดับสูง โดยมีจำนวนถึง 131.52 ต่อประชากร 1 แสนคน (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่, 2543) จากการสำรวจเด็กที่ได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์ของสถานสงเคราะห์เด็กอ่อนบ้านเวียงพิงค์ (สุดสงวน คำคุณ และทีมงานวิจัยชุมชน, 2546) ซึ่งเป็นข้อมูลที่สำรวจ ณ วันที่ 1 กันยายน 2543 พบว่ามีเด็กที่ได้รับผลกระทบจำนวน 3,256 ราย เป็นเด็กที่บิดามารดาเสียชีวิตด้วยโรคเอดส์ 1,386 ราย และที่บิดามารดายังมีชีวิตอยู่แต่ติดเชื้อโรคเอดส์อีกจำนวน 1,870 ราย โดยคาดว่ายังมีอีกจำนวนมากที่ยังสำรวจไม่พบ และไม่เปิดเผยกับชุมชน จึงเป็นไปได้อย่างยิ่งเมื่อบิดามารดาเสียชีวิตไปแล้ว เด็กเหล่านี้ก็จะกลายเป็นเด็กกำพร้าโดยที่บางคนติดเชื้อเอชไอวีจากมารดามาด้วย ซึ่งไม่ว่าเด็กเหล่านี้จะติดเชื้อหรือไม่ก็ตาม ย่อมได้รับผลกระทบจากการที่บิดามารดาติดเชื้อไม่มากก็น้อย

เด็กกำพร้าที่บิดามารดาเสียชีวิตด้วยโรคเอดส์ จะต้องเผชิญกับปัญหาและการปรับตัวที่ยากลำบากกว่าเด็กกำพร้าประเภทอื่น ๆ เนื่องจากต้องพบกับการสูญเสียผู้ใหญ่ที่มีความใกล้ชิดที่จะให้การอุปการะปกป้องคุ้มครอง สั่งสอนอบรมและเป็นที่พักพิงใจ นอกจากนี้ การที่มีบิดาหรือมารดาติดเชื้อเอชไอวี ยังกลายเป็นตราประทับอันนำไปสู่การถูกปฏิเสธจากสังคมสำหรับเด็ก ไม่ว่าเด็กจะได้รับการวินิจฉัยว่าติดเชื้อหรือไม่ก็ตาม รวมถึงผลกระทบอื่นที่ตามมาหลาย ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านของตัวเด็กเอง ที่กำลังเติบโตขึ้น มีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ในด้านครอบครัว เด็ก

กำพร้าดังกล่าวจะต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพความเป็นจริง คือ การอยู่ร่วมกับบุคคลอื่น ที่ไม่ใช่พ่อแม่ ที่จะต้องเป็นผู้ปกครอง อุปการะ ส่งเสีย เลี้ยงดู ให้ความรัก ความอบอุ่น แทนบิดามารดาที่เสียชีวิตไป ในด้านของชุมชนและสังคม เด็กกำพร้าเหล่านี้ บ่อยครั้งที่สังคมไม่ยอมรับ แสดงความรังเกียจ ถูกกีดกัน จากคนในสังคมซึ่งคนส่วนใหญ่ยังกลัว และหวาดระแวงผู้ติดเชื้อเอชไอวีและครอบครัวของผู้ติดเชื้อว่าจะ นำโรคร้ายมาสู่ตน วุฒิและคณะได้ศึกษาเกี่ยวกับการไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม พบว่าการไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม ทำให้เด็กอับอาย เกิดความกดดัน และมีความเครียดเพิ่มขึ้น (จิตติมาพันธ์ ณ เชียงใหม่, 2546) การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ อาจทำให้เด็กไม่สบายใจ เกิดความคับข้องใจ หากไม่สามารถจัดการกับความเครียดที่เกิดขึ้นได้ จะส่งผลกระทบต่อทั้งทางร่างกายและจิตใจ เช่น ร่างกายเสื่อมสมรรถภาพลง ไม่มีกำลังใจ ท้อแท้ หมดหวัง เก็บตัว ไม่กล้าที่จะแสดงออก หรืออาจแสดงออกโดยมีพฤติกรรมต่อต้านสังคม ทำสิ่งต่าง ๆ เพื่อเรียกร้องความสนใจ อาจถึงขั้นทำร้ายตัวเอง จนถึงทำผิดกฎหมายรวมถึงปัญหาสังคมอื่นตามมาได้

ดังนั้นการช่วยเหลือเด็กเหล่านี้ให้สามารถปรับตัวได้จึงเป็นสิ่งจำเป็น มีงานวิจัยเกี่ยวกับการเสริมสร้างลักษณะนิสัยการสร้างความภาคภูมิใจในตนเอง การสร้างเสริมพฤติกรรมกล้าแสดงออก การเผชิญกับปัญหาอย่างสร้างสรรค์ (รัตนาวดี ชอนตะวันและคณะ, 2545: พิสมัย แสนยอด, 2545) งานวิจัยเหล่านี้ อาจเป็นประโยชน์ในการสร้างความมั่นคงทางจิตใจและการปรับตัวในสังคมให้แก่เด็กที่ได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์ได้บ้าง ผู้วิจัยจึงมุ่งที่จะพัฒนาและส่งเสริมจิตลักษณะบางประการอันได้แก่ความสุขของเด็กกลุ่มนี้ รวมทั้งการลดความวิตกกังวลทางสังคมที่มีอยู่ โดยอาศัยกระบวนการกลุ่ม พัฒนาดนซึ่งอิงทฤษฎีมนุษยนิยมและทฤษฎีการเรียนรู้ เพื่อให้เด็กเหล่านี้สามารถปรับตัวต่อความเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม และเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่น สามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เติบโตไปเป็นผู้ใหญ่ มีชีวิตเป็นปกติ เพื่อประโยชน์ต่อตนเองและสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาผลของการใช้กระบวนการกลุ่มพัฒนาตนที่มีต่อความวิตกกังวลทางสังคมและความสุขในเด็กที่ได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์

สมมติฐานการวิจัย

1. ภายหลังจากร่วมกระบวนการกลุ่ม เด็กที่ได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์ จะมีระดับความวิตกกังวลทางสังคมต่ำกว่า และมีระดับความสุขสูงกว่า ก่อนเข้าร่วมกระบวนการกลุ่ม
2. ภายหลังจากร่วมกระบวนการกลุ่ม เด็กที่ได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์ จะมีระดับความวิตกกังวลทางสังคมต่ำกว่า และมีระดับความสุขสูงกว่า เด็กที่ได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์ที่ไม่ได้เข้าร่วมกระบวนการกลุ่ม

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษา ผลของการใช้กระบวนการกลุ่มพัฒนาตน ต่อความวิตกกังวลทางสังคม และความสุข ในเด็กที่ได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์ ที่มีอายุระหว่าง 11-17 ปี ที่ศึกษาอยู่ที่โรงเรียนแห่งหนึ่งในอำเภอแม่เมาะ จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 50 คน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้เสริมสร้างและพัฒนาให้เด็กที่ได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์ มีความรู้สึกที่ดีต่อการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่น รับรู้ว่าคุณค่า กล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม และสามารถพึ่งตนเองได้
2. ผลที่ได้จากการเข้าร่วมกระบวนการกลุ่มจะช่วยลดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ สามารถที่จะใช้ชีวิตอย่างปกติสุข ไม่เป็นภาระหรือปัญหาให้กับสังคมต่อไป
3. สามารถใช้กระบวนการกลุ่มพัฒนาตน ไปใช้กับเด็กกลุ่มอื่น ๆ ต่อไปได้

ค่านิยมศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

1. **ความวิตกกังวลทางสังคม** หมายถึง การที่บุคคลรู้สึกหวาดกลัว ไม่สบายใจ เมื่อต้องทำกิจกรรมต่าง ๆ ต่อหน้าสายตาของผู้อื่น ไม่ว่าจะกิจกรรมนั้นจะเป็นกิจกรรมที่ใหม่ หรือกิจกรรมที่ตนเองคุ้นเคย แต่เมื่อต้องแสดงต่อหน้าบุคคลอื่นแล้วจะเกิดความอึดอัด กังขาใจ ซึ่งสามารถแยกออกเป็น 4 ระดับ คือ การกังวลเมื่อต้องพูดในที่สาธารณะ การกังวลเมื่อต้องติดต่อกับบุคคลอื่น แม้จะไม่ใช่ทางการก็ตาม การกังวลเมื่อต้องแสดงออกถึงความต้องการและสิทธิของตนเอง และการรู้สึกประหม่าเมื่อถูกจ้องมอง การกระทำของตน ความกังวลเหล่านี้เป็นสาเหตุให้คนหลีกเลี่ยงจากสังคม ซึ่งวัดได้โดยแบบวัดความวิตกกังวลทางสังคมที่พัฒนาโดยสงคราม เซวาน์ศิลป์ (2547)
2. **ความสุข** หมายถึง ผลจากการประเมินความรู้สึกโดยรวมของความพึงพอใจในชีวิต ซึ่งประเมินจากทั้งส่วนของอารมณ์ที่เป็นสุขและเป็นทุกข์ และได้ผลอยู่ในระดับที่น่าพึงพอใจ ซึ่งวัดได้โดยแบบวัดความสุขที่พัฒนาโดยสหรัฐ เจตมโนรมย์ (2546)
3. **กระบวนการกลุ่มพัฒนาตน** หมายถึง กระบวนการของการพัฒนาศักยภาพของบุคคลและความสัมพันธ์ ระหว่างบุคคลซึ่งประกอบไปด้วย การทำกิจกรรม การมีความรู้สึก อารมณ์ ความคิดร่วมกันระหว่างผู้นำกลุ่มและสมาชิกในกลุ่ม โดยอาศัยหลักการของ Humanistic Approach ซึ่งยอมรับว่ามนุษย์มีศักยภาพในการพัฒนาตนเองไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์
4. **เด็กที่ได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์** หมายถึง นักเรียนชายหรือหญิงจากโรงเรียนแห่งหนึ่งในอำเภอแม่เมาะ จังหวัดเชียงใหม่ อายุตั้งแต่ 11 – 17 ปี ที่ได้รับผลกระทบจากการที่บิดามารดาเสียชีวิตด้วยโรคเอดส์